

בבא קמא כ'

הגמרא מביאה מעשה, בעז שראתה לפת תלויה על פי חבית, ונסרכה כדי להורידה ואכלה את הלפת ושברה את החבית. ורבא חייב את בעליה לשלם נזק שלם על הלפת ועל החבית. כיון שדרכה לאכול לפת דרכה לטפס כדי להוריד אותה.

אילפא א' אכלה מעל גב חברתה חייב

אמר אילפא, בהמה שעמדה ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה ממה שעל גבי בהמה אחרת חייבת, מפני שמה שעל גבי בהמה נחשב כמונח ברשות הניזוק. ולכאורה יש ראייה לדבריו ממה ששנינו, היתה קופתו מופשלת לאחריו ובהמה פשטה צוארה ואכלה ממנו חייבת, הרי שמה שמופשלת אחריו בקופה כמו שמונח בחצר הניזוק ולא ברשות הרבים, וכן מה שעל גבי בהמה. דוחה הגמרא את הראייה ואומרת שמדובר כאן בקופצת, וחייב משום קרן ולא משום שן ברשות היחיד²⁹⁶, וכמו שאמר רבא במקום אחר על מה שאמר רבי אושעיא בהמה ברשות הרבים שהלכה ואכלה פטורה, עמדה ואכלה חייבת. וקשה מה ההבדל ברשות הרבים בין הלכה ואכלה ובין עמדה ואכלה? אמר רבא, מדובר בקופצת.

הספק במתגלגל רבי זירא הסתפק במתגלגל, כגון עמיר שהיה מונח ברשות הניזוק והתגלגל על ידי בהמה לרשות הרבים ואכלה אותו שם. האם הולכים אחר האכילה ופטור, או הולכים אחר לקיחתו על ידי הבהמה מרשות הניזוק וחייב²⁹⁷. ומביאה הגמרא ראייה ממה שרבי חייא שנה. משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ אכלה בפנים חייבת אכלה בחוץ פטורה. ולכאורה מדובר כשהתגלגל על ידי הבהמה²⁹⁸ והבהמה אכלה את כולו. אם הבהמה אכלה אותו בפנים חייבת, ואם היא אכלה אותו ברשות הרבים היא פטורה, מפני שהולכים אחר האכילה. דוחה הגמרא, אפשר לומר שהולכים אחרי הלקיחה, ופטור על מה שהיה בתחילה בחוץ, וחייב על מה שהיה בתחילה בפנים²⁹⁹. או שנאמר שמדובר בפתילה של אספסת, חבילת שחת של גבעולים ארוכים שראשם האחד בפנים והשני בחוץ. וכולם נחשבים כמונחים במקום אחד, כיון שכשגורר צד אחד החלק השני נמשך אחריו.

296 רש"י מפרש חייב חצי נזק משום קרן. והראיה לאילפא נדחתה. גם ר"ח מפרש שהראיה נדחתה. הרשב"א מפרש שרבא אמר בקופצת למקום גבוה ומשלם נזק שלם מדין שן כיון שאינו נחשב רה"ר אלא כחצר הניזוק, וכן מפרש בר"ח, וכן כתב הראב"ד. ודברי עולא לא נדחו מפני שהוא דיוחי בעלמא, שהרי אם מדובר בקופצת למה נאמר פשטה צוארה.

297 רש"י מפרש שהספק הוא כשהתגלגל אחרי שהבהמה לקחה אותו מרה"נ לרה"ר. התוס' מקשה מהכלב שנטל החררה ומהלשון מתגלגל. ומפרש שהפירות התגלגלו מרה"י לרה"ר ואם הבהמה לא היתה מעכבתם בפיה כשאכלתם היו מתגלגלים לרה"ר ונחים שם.

298 לפירש"י, ולפירוש התוספות אע"פ שסופו של משוי שמקצתו בפנים ומקצתו בחוץ להתגלגל לחוץ. תוס'.

299 ולתוס' הדחיה היא שמה שנאמר מקצתו בחוץ פטורה נאמר אגב הרישא מקצתו בפנים חייבת, שפשוט שעל מה שאין סופו להתגלגל לחוץ חייב לשלם. תוס'.

והולכים אחרי המקום שהבהמה עומדת בו³⁰⁰.

רב אמר פטור ברה"ר גם על כסות וכלים אמר רב מה שאמרה המשנה שפטור ברשות כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור הרבים, הכוונה על כל מה שנשנה במשנה,

גם כשאכלה כסות או כלים שהוא משונה וחייב משום תולדה של קרן, משום ש'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'. ושמואל אמר, שהמשנה אומרת שפטור ברשות הרבים רק על תחילת המשנה, השן מועדת לאכול את הראוי לה, אם הבהמה אכלה דבר שדרכה לאכול, פירות וירקות, אבל אם היא אכלה כסות או כלים חייב מדין קרן. וגם ריש לקיש אמר כרב שדברי המשנה נאמרו הכל. וריש לקיש הולך לשיטתו במה שאמר בשתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת. אם המהלכת בעטה ברבוצה פטורה, ואם הרבוצה בעטה במהלכת חייבת. מפני שהבהמה שרבצה ברשות הרבים שינתה במה שרבצה ברשות הרבים, והפרה שבעטה בה אינה חייבת משום קרן³⁰¹.

ור"י אמר כשמואל אבל בשתי פרות ורבי יוחנן אמר שהמשנה אומרת שברשות הרבים פטור על אכילת פירות וירקות, אבל על אכילת

כסות או כלים חייב משום קרן. אבל אין ראיה שרבי יוחנן חולק על ריש לקיש בשתי פרות, מפני שאפשר לומר שהמניח כסות או כלים אינו משנה, מפני שאנשים רגילים להניח ברשות הרבים כסות או כלים כדי לנוח מעט. אבל בהמה שרבצה ברשות הרבים היא משנה, מפני שאין דרכה של בהמה לרבוץ ברשות הרבים.

משלמת מה שנהנית רבה אמר משלם דמי עמיר רבא אמר דמי שעורים בזול

מה שנהנית, הכוונה שמשלמת דמי עמיר, כמה שהיה עולה לו להאכילה לשבעה בקשים וגבעולים. ורבא אמר שמשלמת דמי שעורים בזול, כמה שהיה עולה לבעלים לקנות שעורים בזול, שני שלישי מדמי שעורים בשער השוק. ושנינו בברייתא כרבה, רבי שמעון בר יוחאי אומר אין משלמת אלא דמי עמיר. ובברייתא אחרת שנינו כרבא, אם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד אכלה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיהם, אלא אומדין כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה אף על פי שאינו רגיל. לפיכך אכלה חטים או דבר הרע לה פטורה, כיון שאינו נהנה באכילתה פטור ברשות הרבים.

אמר רב חסדא לרמי בר חמא, לא היית בתחומנו, בבית המדרש³⁰² בשעה שהסתפקנו באותם דברים מעולים. הדר בחצר חברו שלא מדעתו, האם הוא חייב

300 ולפירוש התוס' בפתיאל דאספסא נאמר מקצתו בפנים חייבת מקצתו בחוץ פטורה, ולא אומרים שהמיעוט נמשך אחרי הרוב. תוס'.

301 ור"ל צריך להשמיע את הדין בשניהם, שלא נאמר שבכסות אנשים רגילים להניחה כדי לנוח, ובפרות לומר שדוקא כשבעטה רבוצה במהלכת חייבת אבל כשהמהלכת נתקלה בה פטור שהיה לה ללכת בדרך אחרת. תוס'.

302 או בקירוב מקום. רש"י.

להעלות לו שכר או לא?

האם הדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר במקרה זה נהנה זה לא חסר

הבעלים בחצר שלא עומדת³⁰³ להשכרה, ובאדם שאינו עומד לשכור³⁰⁴. הרי הוא 'זה לא נהנה וזה לא חסר', מפני שאינו נהנה, שהרי הוא יכול לגור בבית אחר בחינם, ובעל החצר אינו מפסיד שהרי אינו עומד להשכיר את הבית!. אלא בחצר שעומדת להשכרה ובאדם שעומד לשכור בית בתשלום. הרי הוא 'זה נהנה וזה חסר'. כיון שהבעלים מפסיד את השכירות שיכול לקבל מאחרים, והדר נהנה ממה שאינו צריך לשלם לאחרים שכר, ופשוט שהוא חייב לשלם לו? אלא הספק הוא בחצר שאינה עומדת להשכרה ובאדם שעומד לשכור בית. האם הדר יכול לומר לבעל הבית מה הפסדתך. או שבעל הבית יכול לומר לו הרי אתה נהנית מנכסי³⁰⁵.

ואמר לו רמי בר חמא הדבר מפורש במשנה. שאל אותו רב חסדא באיזו משנה הדבר מפורש? אמר לו כשתשמעני ואמר לך. לקח רב חסדא את הסודר של רמי בר חמא והלבישו, אמר לו רמי בר חמא המשנה היא משנתנו שאומרת, ואם נהנית משלמת מה שנהנית. ואמר רבא כמה אותו האיש רמי בר חמא לא הרגיש כמה שסייעו לו מן השמים. שרב חסדא קיבל את הראיה שרמי בר חמא הביא, ולא הקשה עליה. שהרי במשנה הוא מקרה של 'זה נהנה וזה חסר', שהרי לניזק נגרם נזק, והספק היה במקרה של 'זה נהנה וזה לא חסר'. ורמי בר חמא שהביא את הראיה סבר שסתם פירות ברשות הרבים בעליהם מפקירים אותם³⁰⁶, וגם במשנה הוא 'זה נהנה וזה לא חסר'!

המקיף את חברו מג' רוחות אין מחייבים אותו אבל מד' חייב מפני שגרם להיקף נוסף

ומביאה הגמרא ראייה ממה שנינו, מי שיש לו שלש שדות התוחמות שדה פנימית השייכת לאדם אחר, ובנה גדרות בינו לבין השדה האמצעית³⁰⁷ בנוסף לגדרות שבין שדותיו לשדות שמקיפות אותן, בעל השדה האמצעית אינו חייב להשתתף

303 התוס' כתבו שאפילו בשדה שעומדת להשכרה והדר אינו עומד לשכור אפשר לומר שפטור מלשלם מפני שלא נהנה. ואפילו שגרם לבעל הבית הפסד הוא כמו שמי שגירש את חברו מביתו ונעל בפניו שפטור מפני שהוא גרמא בעלמא. תוס'. אבל הרי"ף ופוסקים אחרים חולקים על התוס' ומחייבים בחצר שעודת להשכיר. הגהות הגר"א. הרא"ש כתב שאינו חייב על החסרון אלא חייב מפני שחסרונו של חברו נמצא בידיו. הרא"ש.

304 מפני שיש לו בית משלו או שהיא יכול לשאול בית ללא תשלום. רש"י.

305 הספק הוא אפ' למי שאומר במסכת ב"ב שכופין על מדת סדום, למי שאומר שנותנים לו במצר אחד כאן הדין שונה שהרי כאן היה יכול למנעו מתחילה לגור בביתו. ולמי שאומר שמעלים לו בדמים כנכסי בר מריון מפני שהוא כמי שמונעו מתחילה לגור בביתו, אבל כאן כשהוא גר בחצר אינו חייב לשלם. ובתחב לו חברו לבית הבליעה הנהנה חייב לשלם אע"פ שאם היה מחזיר היתה נמאסת מפני שהוא נהנה מחמת החסרון שהיה לחברו מתחילה. תוס'.

306 אינו מפקירם לגמרי שא"כ לא ישלם מה שנהנית אלא מתיאש שסבור שיתקלקלו מחמת הדריסה. תוס'.

307 לפי פירוש רש"י נראה שמדובר על הגדר הפנימית בין שדותיו לשדה האמצעית. ומקשה התוס' הרי בודאי שהוא חסר שהרי ללא השדה האמצעית לא היה צריך לגדור שם כלל, ועוד קשה שאינו היקף נוסף אלא כל ההיקף. אלא מפרש התוס' שמדובר עך הגדרות שבין שלשת השדות לשדות שבצדם החיצון. תוס'.

בדמי הגדרות, מפני שלא ההנה אותו שהרי עדיין הצד הרביעי של שדהו אינו מגודר. ומכאן שאם הוא מקיף אותו מכל ארבעת הרוחות, וגדר גם את הרביעית מחייבים אותו להשתתף בתשלום עבור הגדר. אפילו שהמקיף לא הפסיד דבר שהרי הוא צריך לגדר את שדותיו. דוחה הגמרא, דווקא שם ישלם המקיף יכול לומר למוקף, אתה גרמת לי היקף גדול יותר. שהרי אם לא היתה קיימת השדה האמצעית בתוך שדותי, לא הייתי צריך להקיף את שדותיו מהצד הפנימי שלהם³⁰⁸.

ר' יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את ומביאה הגמרא ראייה, ממה שאמר רבי יוסי אם הרביעית מגלגלים עליו הכל עמד ניקף³⁰⁹ וגדר את הרביעית מגלגלים עליו את

הכל. אבל אם הניקף לא גדר את הרביעית, והמקיף קנה את השדה הרביעית וגדר אותה הניקף פטור. ואפילו שהוא נהנה, ואפילו חכמים שחולקים ואומרים שגם כשהמקיף גדר את הרביעית הניקף חייב מחייבים רק משום שהניקף גרם למקיף היקף נוסף, ולא משום שהוא נהנה בהיקפו³¹⁰. דוחה הגמרא שהניקף יכול לומר למקיף לי מספיקה גדר של קוצים בזו, ואיני נהנה כלל מהגדר של אבנים שעשית.

בית והעליה שנפלו בעל העלייה בונה בית עד ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, בית שיתן את יציאותיו שהבית משועבד לעליה והעליה של שנים שנפלו ובעל הבית

לבנות אינו רוצה, בעל העליה בונה בית ויושב בו עד שיתן לו יציאותיו. ובעל הבית חייב לתת לבעל העליה את הוצאותיו ואינו מנכה לו את השכר עבור הדיור שגר בביתו. והרי הוא 'זה נהנה וזה לא חסר'. בעל העליה נהנה בכך שאינו צריך לשכור דירה אחרת, והבית אינו עומד להשכרה שהרי בעל הבית אינו רוצה לבנות אותו. דוחה הגמרא שבעל העליה יכול לדור ללא תשלום בבית שבנה כיון שהבית משועבד לעליה.

ומביאה הגמרא ראייה שזה נהנה וזה לא חסר חייב ממה שרבי יהודה חולק על התנא קמא ואומר, אף זה דר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר. ובעל העליה מנכה מההוצאות את שכר הבית³¹¹. דוחה הגמרא שזה נהנה וזה לא חסר פטור, ובעל העליה משלם שכר משום 'שחורריתא ראשייתא', יש לבעל הבית חסרון בכך שהקירות של הבית החדש משחירים כשגרים בבית³¹².

שלחו את השאלה על 'זה נהנה וזה לא חסר' לישיבה של³¹³ רבי אמי. ואמר, וכי מה

308 לפי רש"י ולתוס' מפני שההיקף החיצוני של השדות גדול יותר. תוס'.

309 אינו מלשון המשנה עצמה אלא מדייק לפי הלשון שמפרשת שם שמדובר על הניקף. תוס'.

310 ואין להקשות אם זה נהנה וזה לא חסר פטור מדוע אם עמד הניקף והקיף הוא חייב. מפני שהוא גילה דעתו שהוא רוצה להוציא הוצאות על ההנאה, אבל בדר בחצר חברו הוא רק רוצה להנות בחינם ולא בתשלום. תוס'.

311 והת"ק חולק רק משום שהבית משועבד לעליה. תוס'.

312 והספק היה רק במי שדר בבית ישן של חברו. רש"י.

313 לפי הגרסא ברבי אמי, ויש גורסים בימי רבי אמי.

עשה לו ומה חסרו ומה הזיקו!. רבי חייא בר אבא אמר כל כך שולחים ושואלים אותי, אם הייתי מוצא בה טעם האם לא הייתי שולח להם תשובה. רב כהנא אמר בשם רבי יוחנן אינו צריך להעלות לו שכר.

נטל אבן של הקדש לא מעל עד ורבי אבהו אמר בשם רבי יוחנן צריך להעלות לו שכר. ואמר רב פפא, רבי אבהו לא שמע שרבי שיהנה שו"פ

יוחנן אמר זאת דבר זה מרבי יוחנן במפורש אלא למד זאת מדברי רבי יוחנן במקום אחר. ששנינו במשנה, נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל, נתנה לחברו הוא מעל וחברו לא מעל. בנאה לתוך ביתו, הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה שווה פרוטה. גזבר של הקדש לא מעל, עד שיתן לאדם אחר ויוציא מרשות הקדש, או עד שיהנה שווה פרוטה. ואמר שמואל והוא שהניחה על פי ארובה, ולא קבעה בבנין ולא קנה אותה בשינוי. ורבי אבהו ישב לפני רבי יוחנן ואמר משמו של שמואל זאת אומרת, המשנה שאומרת שאם הגזבר דר תחתיה ונהנה בשווה פרוטה מעל סוברת, שהדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר. כיון שכשדר תחתיה לא עשה זאת מדעת ההקדש, ומכאן, שאם היה מקרה דומה בהדיוט, היה חייב לשלם לו אפילו שלא חסרו דבר. ורבי יוחנן שתק ולא ענה דבר. רבי אבהו סבר שרבי יוחנן שתק מפני שהוא מודה לו שזה נהנה וזה לא חסר חייב. אבל רבי יוחנן שתק מפני שלא השגיח בדבריו³¹⁴, כרבה שאמר הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת. כיון שאי אפשר לומר שעשה זאת שלא מדעת השכינה, הוא כמי דר בחצר חברו מדעתו שחייב להעלות לו שכר³¹⁵.

314 שמואל עצמו חזר בו בפרק השואל. תוס'.

315 ר"ח ורש"י. ותוס' מקשה הרי שלא מדעת הוא לאו דוקא!, ומתוך תוס' שיש דעת שכינה שאדם לא יהנה מהקדש בלא מעילה. תוס'.

